

СЛОВНИК ВИКЛАДАЧА ТА МЕТОДИСТА

Словник містить терміни, які увійшли до активного словника викладачів протягом останнього часу, а також терміни, які інколи вживають у неправильному значенні. Вони стосуються педагогіки й методики та ін. наук

АВТОРСЬКІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ – складова програмно-методичного забезпечення освітнього процесу навчально-виховного закладу. А.н.п. характерні оригінальні концепції. Запровадженню А.н.п. передують експертиза, апробація та сертифікація.

Типові навчальні програми розробляють на основі вимог державного стандарту стосовно певної освітньої галузі. Створення такої програми має бути результатом копіткої праці фахівців з різних галузей знань: спеціалістів з певної науки (вони визначають зміст і обсяг, умінь, навичок), педагогів, психологів, які розподіляють матеріал за роками навчання у відповідності до вікових особливостей дітей, методистів (вони розробляють необхідне для якісного засвоєння матеріалу та формування умінь і навичок науково-методичне забезпечення). Типові навчальні програми затверджує Міністерство освіти та науки.

Робочі навчальні програми розробляють на основі типових програм з урахуванням рівня підготовленості та умов навчання (наявності інформаційного, технічного, методичного забезпечення навчального процесу) конкретного навчального закладу.

Авторські навчальні програми можуть, з урахуванням вимог державного стандарту, на відміну від типових програм, реалізувати інші підходи до розгляду навчального матеріалу, відбивати іншу логіку викладу, передавати інші погляди на явища і процеси, які розглядаються. Такі програми обов'язково повинні мати зовнішні рецензії науковців відповідної галузі, а також педагогів, психологів, методистів. Пройшовши експертну оцінку Експертної ради МОН, авторські програми одержують статус «Рекомендовано». Найширше авторські програми використовують у викладанні курсів за вибором.

АВТОРСЬКІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ - розроблені вчителями-практиками технології, у яких поєднано адекватні змістові та цілям різнорівневого і різнопрофільного навчання структурно-логічні, діалогові, інтеграційні, ігрові, тренінгові, комп'ютерні технології.

АДЕКВАТНІСТЬ ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ - відповідність дидактичного матеріалу визначеній навчальній меті уроку.

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – заходи, що застосовуються з метою її інтенсифікації та підвищення активності. Здійснюється за такими напрямками: а) педагогічний (застосування форм і методів навчання, які стимулюють пізнавальні інтереси); б) психологічний

(збудження психічних процесів: відчуття, сприйняття, мислення, уяви і под. учнів з метою їхньої підготовки до активної пізнавальної роботи); в) соціально-психологічний (організація міжособистісного спілкування в навчальній групі, яка сприяє змаганню та взаємонавчанню її членів, заохочення індивідуальних досягнень з боку педагога та групи); г) соціально-економічний (підвищення особистої соціальної та економічної зацікавленості в більш високих результатах навчальної діяльності).

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ (АМО) - методи, що створюють умови для вияву активності суб'єктів спільної діяльності «учіння-навчання». Поєднують ознаки методів педагогічного впливу та компонентів змісту освіти, оскільки через них можна передати навички діяльності, які не передаються вербальним шляхом. Проектувати навчальну ситуацію, у якій виявляється діяльнісний зміст освіти, можна лише через АМО.

АКТУАЛІЗАЦІЯ – 1) відтворення в пам'яті системи знань (понять, положень, правил, фактів, уявлень), життєвого досвіду, засвоєних раніше способів учіння з метою наступного їх використання у пізнавальній діяльності; 2) перехід від можливості до дійсності.

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ – напрям педагогічних досліджень, який акцентує на використанні структурованих алгоритмів розв'язання навчальних завдань.

АУДІЮВАННЯ - один з чотирьох видів мовленнєвої діяльності, що полягає в одночасному сприйнятті на слух і розумінні людського мовлення і є основою спілкування. Розрізняють *репродуктивне* та *продуктивне* аудіювання. Основною ознакою репродуктивного аудіювання, на відміну від продуктивного, є повторюваність усної інформації. У школі до репродуктивного аудіювання вдаються у процесі проведення усних переказів та підготовки до творчих робіт. У природній ситуації спілкування співрозмовники вдаються до продуктивного аудіювання. Сприймати усно передавану інформацію можна глобально, докладно й критично. *Глобальне* (ознайомлювальне) аудіювання вимагає від слухача загального охоплення змісту повідомлення, вміння визначити його тему й головну думку, ділити його на смислові частини, розрізнити композиційні елементи. *Докладне* аудіювання передбачає найповніше сприйняття змісту повідомлюваного. *Критичне* аудіювання вимагає оцінки сприйнятих тверджень.

ВИДИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – *аудіювання* (одночасне слухання-розуміння), *читання*, *говоріння* й *письмо*. Час, що витрачається людиною на різні види мовленнєвої діяльності, розподіляється приблизно так: аудіювання – 45%, говоріння – 30%, читання – 6%, письмо – 9%. Говоріння й письмо є *продуктивними* видами мовленнєвої діяльності (мовець творить мовленнєвий

продукт), аудіювання й читання – *рецептивними* (готовий мовленнєвий продукт сприймається мовцем).

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ – одна з фундаментальних тенденцій розвитку освіти. Відображає формування єдиного інформаційного, освітнього й соціального простору в масштабах усієї планети, зокрема через діяльність засобів масової інформації, канали Інтернет.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОВИ – організація навчальної діяльності школярів одного класу на основі їх об'єднання в групи за інтересами, рівнем готовності до виконання певних видів роботи тощо. Кожна група одержує завдання різного рівня складності. Дає можливість забезпечити умови для розвитку учнів кожної групи. Не суперечить застосуванню визначених чинними програмами єдиних вимог до знань, умінь і навичок школярів.

ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ – метод, у основу якого покладено ідею про подібність етапів та логіки навчального та наукового пізнання. Передбачає таку організацію навчального процесу, за якої учень засвоює елементи методології та методики наукового аналізу явищ і процесів та оволодіває вміннями самостійно одержувати нові для нього знання.

ЕВРИСТИКА - історично започаткований Сократом (470 – 399 до н.е.) особливий метод ведення діалогу, навчання, що ґрунтується на системі навідних питань, які спонукають, «підштовхують» співрозмовника до самостійного вирішення проблеми.

ЕВРИСТИЧНА БЕСІДА - метод навчання, який полягає в тому, що вчитель вміло поставленими запитаннями (інколи навідними), спонукає учнів самостійно на основі їхніх знань, уявлень, життєвого досвіду, спостережень приходити до певних висновків, формулювати поняття і правила.

ЕМПАТІЯ - проникнення у внутрішній світ іншої людини (аудиторії) через емоційну ідентифікацію, співчуття.

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ - зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, що ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різних форм мислення, творчих здібностей, соціально-адаптаційних можливостях особистості.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ (від лат. *innovus*) – зрушення у бік методичного оновлення навчального процесу, в основу якого покладено обов'язкову якнайактивнішу участь у творчо організованому процесі навчання його суб'єкта, тобто школяра, а також передбачення радості учня від досягнутого ним у навчанні успіху. Обов'язковими є опора на розвиток пізнавального інтересу учня та врахування емоційного фактора

(високої самооцінки як засобу самоствердження в результаті досягнення навчальної мети). Методологічною основою інноваційного підходу є пошуковий метод, воно спирається на новації творчих учителів, на новітні технології навчання, на прогнозування (попереднє визначення очікуваних результатів навчання) та сугестопедію (навіювання учневі переконаності у його спроможності у досягненні успіху та впевненості у власних силах).

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ - цілеспрямовано організовані ситуації розвитку особистості. Передбачають створення умов для реалізації права особистості на індивідуальний творчий внесок, умови співробітництва та співтворчості (*технологія індивідуалізації навчання; комп'ютерні технології; проблемне навчання; технологія програмового навчання; ігрові технології* тощо).

ІНТЕНСИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МОВИ – навчальні системи, які активізують приховані додаткові можливості засвоєння навчального матеріалу: застосування рольових ігор; сугестопедія (від *сугестія* – навіювання), гіпнопедія – навчання мови під час природного (не гіпнотичного) сну тощо.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ – одна з глобальних тенденцій розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування комп'ютерів, інформаційних мереж і технологій в освітній практиці.

КВАЛІФІКАЦІЯ - 1) рівень, ступінь підготовленості людини до певного виду праці; 2) Професія, спеціальність; 3) Характеристика предмета, віднесеність його до певної категорії.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ – спроможність вирішувати проблеми, які виникають у житті, засобами навчального предмету: а) розпізнавати з-поміж проблем, що виникають, такі, що можуть бути вирішені засобами даного предмету; б) формулювати й вирішувати такі проблеми із застосуванням предметних знань і вмінь; в) аналізувати застосовані методи рішення; г) інтерпретувати одержані результати, формулювати остаточні результати вирішення поставленої проблеми.

КОМПЕТЕНЦІЯ - сукупність знань, умінь і навичок, а також способів практичної діяльності учнів, які забезпечують практичне оволодіння навчальним предметом. **Компетенція мовна** – знання, вміння й навички, що забезпечують здатність школярів уживати слова, їхні форми, синтаксичні конструкції у відповідності до норм літературної мови, а також доречно та правильно використовувати синонімічні засоби мови. **Компетенція комунікативна** – знання, вміння та навички, необхідні для сприймання та розуміння чужих і продукування власних висловлювань відповідно до мети й умов (ситуації) спілкування. **Лінгвістична компетенція** – знання основ

науки про мову, знання про мову як систему, володіння способами й навичками дій з мовним матеріалом. **Етнокультурознавча компетенція** - знання, вміння й навички, необхідні для засвоєння національно-культурної специфіки мови, оволодіння мовним етикетом.

Література. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2004.

КОРЕКЦІЯ – усунення відставання, відхилень у розвитку, порушень, дефектів в освіті, навчанні та вихованні.

КРЕАТИВНІСТЬ - стійка властивість індивіда виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості.

КРЕАТИВНОСТІ РІВНІ – ступені розвитку творчого потенціалу особистості, що відповідають її готовності до продуктивної участі в різних видах соціальної діяльності. Утворюють ієрархічний ряд: а) *докреативна діяльність* – рутинна праця, результати якої з причини низької компетентності або байдужого ставлення працівника слабкою мірою відповідають поставленим завданням; б) *репродуктивна діяльність*, що стабільно досягає високих результатів завдяки міцному засвоєнню працівником досвіду; в) *модернізація* – засвоєння і втілення останніх досягнень у певній сфері діяльності; г) *раціоналізація* – самоініційована розробка інновацій та удосконалень, які сприяють досягненню більш високих результатів; д) *новаторство* - висування й обґрунтування оригінальних ідей, що принципово змінюють підходи до виконання завдань та розв'язання проблем; е) *творчість* як духовна діяльність – збагачення теорії якісно новими ідеями та положеннями, що мають універсальне значення.

МЕДІА-ОСВІТА – напрям у педагогічній науці, що досліджує засоби масової комунікації. Головні завдання: підготовка тих, хто навчається, до життя в інформаційному суспільстві, формування в них уміння здобувати й використовувати інформацію в будь-якому вигляді, здійснювати комунікації, усвідомлювати та враховувати особливості впливу на людину засобів комунікації.

Література. Г.Онкович. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Медіадидактика // Вища освіта України, 2007. - №2.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ У НАВЧАННІ МОВИ мають полягати у взаємопроникненні наук, що сприяє формуванню в учнів єдиної картини світу та розумінню ними взаємозв'язків явищ природи й суспільного життя. Чинною програмою передбачено зв'язок із *літературою* як видом мистецтва, що використовує мову як засіб передавання найтонших відтінків думки, почуттів і переживань, *історією*, що досліджує виникнення і розвиток мови та її роль у розвитку людства та ін.

МОДУЛЬ – задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу; *змістовий М.* - система навчальних елементів, поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові; *дидактичний М.* складається із закінчених та взаємопов'язаних елементарних частин змістових та операційних знань.

МОЗКОВА АТАКА – організований процес генерування ідей у результаті безперешкодного і відкритого обговорення проблеми.

МОНІТОРИНГ В ОСВІТІ - постійне відстежування певного процесу в освіті з метою виявлення його відповідності визначеному результату навчання. Елементи М.: поточна, проміжна і підсумкова атестація, графіки та звіти, педагогічні ради, педагогічні консилиуми і под.

НАВЧАННЯ – процес, що, забезпечуючи пізнання світу, передбачає певний зовнішній продукт, отримання нових засобів у діяльності (знань, умінь, навичок).

НЕТРАДИЦІЙНІ (НЕСТАНДАРТНІ) УРОКИ - уроки, що виходять за межі традиційних типологій. З-поміж них виділяють:

- інтегровані (побудовані на міжпредметних зв'язках: мови та літератури, мови й історії і под.);
- уроки в формі змагання: вікторина, турнір філологів, лінгвістичний конкурс, естафета, ділова або рольова гра, кросворд і под.;
- уроки з перенесенням традиційних форм позакласної роботи: «Що? Де? Коли?», КВК, спектакль, концерт, інсценування, диспут (дискусія);
- уроки, що імітують публічні форми спілкування: усний журнал, телеміст, прес-конференція, лінгвістична панорама і под.;
- уроки, що імітують культурні заходи: заочна екскурсія, мандрівка;
- уроки із застосуванням фантазії: урок-казка, урок-сюрприз від інопланетян і под.;
- уроки, засновані на відомих у суспільній практиці жанрах, формах і методах роботи: лінгвістичне дослідження, аналіз філологічних матеріалів, історичний коментар, репортаж, інтерн»ю;
- уроки на основі нетрадиційної організації навчального матеріалу: урок-презентація, урок одкровення, урок-сповідь.

НОВАТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД – навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність, породжена радикально новою педагогічною ідеєю.

ОЛІМПІАДА - одна з організаційних форм позакласної й позашкільної роботи з навчального предмета, мета якої – виявлення й розвиток

пізнавальних інтересів і здібностей школярів. Складається з кількох турів виконання учнями завдань підвищеної складності. Забезпечує масове охоплення учасників, виявляє їхню ерудицію, кмітливість, спонукає до творчості й самоосвіти.

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ – вибір оптимального (найкращого, найдоцільнішого) варіанта процесу навчання в конкретній педагогічній ситуації. Основні критерії: результативність і якість вирішення навчально-виховних завдань за мінімальних витрат часу й зусиль учнів та вчителя. Включає: 1) визначення мети і завдань навчання на кожен урок; 2) відповідність змісту навчання цій меті і завданням; 3) доцільне поєднання форм навчальної діяльності учнів (індивідуальна, парна, групова); 4) раціональний добір і поєднання методів навчання; 5) планування вивчення розділу, теми; 6) здійснення плану; 7) аналіз результатів і оцінка рівня оптимальності плану.

ОЦІНКА – загальний термін, що вживається для характеристики результатів навчальної діяльності відповідно до критеріїв їх відповідності встановленим вимогам. Поділяються на поточні, проміжні, підсумкові; виражаються у балах.

ПЕДАГОГІЧНА АКСІОЛОГІЯ – наука про сприйняття, освоєння та оцінювання нового в педагогіці. Основні категорії: педагогічне співтовариство, оцінювання та різновиди процесів освоєння нового, явища консерватизму і новаторства в педагогіці, особливості інноваційного середовища, готовність педагогічного співтовариства до сприйняття й оцінювання нового тощо.

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ – сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання; цілісна теоретична, технологічна і методична концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового (засобу, методики, технології тощо).

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ – прийняття і здійснення педагогом оптимальних нестандартних рішень у змінних умовах навчально-виховного процесу.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА - комплекс загальнопедагогічних і психологічних умінь педагога, що забезпечує володіння ним своїм психофізичним станом, настроями, емоціями, мовленням тощо. Виділяють такі елементи П.т.: *вербальні* (голос, дикція, інтонація, темп мовлення); *невербальні* (міміка, жести, артикуляція, пластика); *соціально-перцептивні* (увага, сприйняття, спостережливість, увага); *володіння емоційним станом* (зняття напруження, саморегуляція, самонавіювання тощо).

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПАЛІАТИВ – тимчасова поступка педагога, що полягає у його навмисному «небаченні», «непомічанні» порушень учнем соціальних норм і створенні умов для унеможливлення їх у майбутньому; терплячість заради успішного розвитку дитини.

ПЕДАГОГІЧНІ ВИНАХОДИ – перетворення, конструювання окремих елементів педагогічних систем, методів, засобів, умов навчання та виховання.

ПЕДАГОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ - наймасштабніші новаторські педагогічні рішення, пов'язані з висуненням принципово нових педагогічних ідей та їхнім втіленням у конкретній педагогічній системі.

ПЕДАГОГ-ФАСИЛІТАТОР - педагог, який працює в системі особистісно орієнтованої педагогіки, сповідує захоплення й довіру як вираження особистісної впевненості в можливостях і здібностях учнів, підтримує їхню відкритість власним думкам і переживанням.

ПЕРЕДОВИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД – навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність, у процесі якої позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються застосуванням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання, нових освітніх систем або інтеграції традиційних форм, методів і под.

ПОШУКОВІ (ЕВРИСТИЧНІ) МЕТОДИ НАВЧАННЯ – методи, які забезпечують максимальну пізнавальну активність учнів, що спирається на розвинутий пізнавальний інтерес. Відповідно до типології І.Я.Лернера і М.М.Сказкіна, до цієї групи належать такі методи: *частково-пошуковий, метод проблемного навчання та дослідницький*. До застосування названих методів схильні сучасні *інноваційні методика*. Пошукова діяльність учнів є перехідною ланкою до творчості.

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ МЕТОД – метод залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ діяльності, роблять висновки, пізнають закономірності.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ – один із типів розвивального навчання, навчально-виховна система (інколи визначається як *метод навчання*), суттю якої є пошукова діяльність учнів, яка починається з формулювання *проблемних запитань* (саме вони допомагають учням визначити суть *проблемного завдання*; у проблемному запитанні завжди є прихована суперечність) і створення *проблемних ситуацій* (ситуацій, що породжують задачу, розв'язання якої спонукає школярів до активного мислення, для вирішення якої необхідно знайти й застосувати нові знання чи способи дій).

Такі проблемні завдання бувають закладені у навчальних програмах, підручниках і проблемному викладі знань учителем, а також виникають у самостійній роботі учнів. Проблема ситуація – не просто складна ситуація, що виникає внаслідок недостатнього рівня знань учнів; вона передбачає зацікавленість школярів, виникнення в них потреби у її розв'язанні і обов'язково творчого внеску. У процесі розв'язання проблеми школярі засвоюють досвід творчої діяльності. Проте рівень знань, умінь і навичок учнів повинен бути достатнім, щоб почати пошук способу виконання проблемного завдання. Розв'язання проблемного завдання має бути обґрунтоване, підтверджене доказами. Істотною ознакою проблемного навчання є зближення психології мислення людини з психологією навчання.

ПРОБЛЕМНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ - методи засвоєння нових знань, за умови застосування яких учень бере участь у виробленні нового змісту знань (розв'язанні проблеми). Передбачають високу мотивацію учасників навчального процесу, можливості реалізації атмосфери діалогу й співробітництва.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНА - затверджений Міністерством освіти і науки документ, що визначає зміст і обсяг предмета, коло знань і вмінь, що мають бути обов'язково засвоєні учнями кожного класу. Укладаються відповідно до вимог Державного стандарту та Концепції навчання предмета. Існують програми різних рівнів: для загальноосвітніх навчальних закладів, для профільних класів, для класів з поглибленим вивченням предмета, факультативних курсів, а також «авторські» програми. На основі програм укладають підручники, навчальні комплекти та інші допоміжні навчальні матеріали.

РЕФЛЕКСІЯ – у філософії – роздум та самоспостереження, аналіз власних дій та міркувань, самозаглиблення, «повернення» свідомості на себе. У психології – процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів та станів. У соціальній психології – не лише знання й розуміння себе самого, а й осмислення оцінювання себе іншими індивідами.

РІВНІ НОВИЗНИ – ступені нового у педагогічних нововведеннях: *абсолютна новизна* (принципова новація, підтверджена відсутністю аналогів); *локально-абсолютна новизна* (використання в нових умовах новації, уже використовуваної на інших об'єктах); *умовна новизна* (незвичне поєднання раніше відомих елементів); *нормативна новизна* (оригінальність новації, що визначається її відмінністю від тих, які є нормою); *суб'єктивна новизна* (об'єкт є новим лише для певного суб'єкта).

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ – завдання і вправи на окремих картках для індивідуального виконання учнями. Сприяють розвитку самостійності.

Використовуються для закріплення, повторення, узагальнення вивченого, а також як засіб перевірки рівня здобутих знань і набутих умінь і навичок.

СИТУАТИВНІ ВПРАВИ – вправи, які штучно моделюють в умовах шкільного навчання певні (бажано актуальні та максимально наближені до природних) ситуації спілкування, чим породжують необхідність створення учнями висловлювань діалогічного або монологічного характеру. Близькі до рольової гри: за завдання учителя кожен з учнів ототожнює себе з мовцем, який, потрапивши у конкретну ситуацію спілкування, виконує певну соціальну роль (школяра, його батька, учителя, лікаря, продавця і под.)

СТАНДАРТ ОСВІТИ – документ, спрямований на досягнення оптимального ступеня упорядкування у сфері освіти. Розробляється та затверджується державним органом. Установлює загальні принципи, правила, вимоги або характеристики стосовно змісту освіти.

СТИЛЬ ВИКЛАДАННЯ розрізняють відповідно до ступеня орієнтації вчителя на підхід до явищ, що вивчаються, та врахування ним індивідуальних особливостей учнів, а саме: *репродуктивний* (спрямований на передавання знань, навчальної інформації); *адаптивний* (скерований на передавання інформації з урахуванням середнього рівня знань усіх учнів); *локально-моделюючий* (орієнтований на передавання знань у певній конкретній галузі без урахування інших уявлень про дійсність); *системно-моделюючий* (спрямований на формування моделі світу, на розвиток в цілому, знання подаються у взаємозв'язках із знаннями з інших галузей).

ТЕСТ - завдання стандартної форми, виконання якого дає можливість виявити рівень сформованості знань, умінь, навичок.

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ – набір процедур, які поновлюють професійну діяльність учителя і гарантують кінцевий запланований результат. На відміну від методики, технологія не допускає варіативності, з неї не можна вилучити якийсь елемент. Необхідним для технологічного навчання є постійний зворотний зв'язок, внесення виправлення та змін у подальшу діяльність. Технологія – це комплекс, який складається з 1) планування результатів; 2) засобів оцінки для корекції та вибору оптимальних для конкретної ситуації методів і прийомів навчання; 3) набору моделей навчання, розроблених вчителем на цій основі.

Література. Пометун О.І, Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання.: Наук.-метод. посіб.- К.: Видавництво А.С.К., 2004.

Токмань Ганна. Сучасні навчальні технології та методи викладання. Інноваційні технології: модульно-розвивальна система навчання // Дивослово, 2002. - № 11.

ФАКУЛЬТАТИВНІ ЗАНЯТТЯ - форма поглибленого вивчення предмета за вибором учнів, засіб розвитку пізнавальних інтересів школярів, їхніх

здібностей, професійної орієнтації. Завдання факультативних занять: розвиток інтересу до знань обраної наукової галузі, опанування знань, умінь, практичних навичок науково пошукової роботи (опрацювання першоджерел, систематизації здобутих знань, реферування, підготовки й виголошення учнівських наукових повідомлень і под.). Поширеними методами та прийомами у проведенні факультативних занять є лекція, робота з навчальною книжкою (самостійне опрацювання наукових статей, робота зі словниками й довідниками), самостійний аналіз матеріалу, підготовка наукових повідомлень (учнівських доповідей), їхнє обговорення.

ЯКІСТЬ ОСВІТИ – інтегральна характеристика навчального процесу та його результатів, що виражає ступінь їхньої відповідності поширених у суспільстві уявленням про те, яким має бути цей процес і якій меті він повинен слугувати. Якість сучасної освіти визначають за такими факторами: а) зміст, що включає кращі досягнення духовної культури та досвіду в певній сфері діяльності; б) високий рівень компетентності викладацького складу; в) інноваційні освітні технології та відповідна їм матеріально-технічна забезпеченість; г) гуманістична направленість; д) забезпечення потреби в знаннях, уміннях, розумінні.

Література. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості: Наук. видання/ За заг. Ред. С.М.Ніколаєнка, В.В.Тесленка. – К.: Пед.преса, 2007. Якісна освіта - запорука самореалізації особистості: тези доповіді Міністра освіти і науки України С.Ніколаєнка на Підсумковій колегії МОН України 17 серпня 2007 року // Освіта України, 10 серпня 2007 р.